

Stelling:

Collectieve schuld bestaat niet

Anno 2018 heeft niemand persoonlijk schuld aan de slavernij waaraan Nederland zich tot 1873 schuldig heeft gemaakt. Maar bestaat er dan toch zoiets als collectieve schuld aan ons gedeeld verleden? Of is dat na al die jaren onmogelijk nog te zeggen? >

TEKST: JURGEN TIEKSTRA FOTO: GETTY IMAGES

Verleden bepaalt heden

Joan de Windt is schrijver van het boek *Weg met mental slavery*

“Ik denk niet dat er een collectieve schuld is, maar wel collectieve aansprakelijkheid. Ik vind dat elke Nederlander, als wezen met een moreel besef, de plicht heeft te beseffen wat slavernij heeft aangericht, en

nog aanricht in hoe de wereld in elkaar zit. Het racisme, de discriminatie, het jezelf boven anderen plaatsen - dat is ontstaan tijdens de trans-Atlantische slavenhandel. Sommigen spreken zelfs van de trans-Atlantische genocide, omdat er zo veel levens verloren zijn gegaan. Ik ben op Curaçao geboren. Wie buiten Europa geboren is, snapt niks van de Jodenhaat die er sinds mensenheugenis de kop opsteekt. Uit Nederland zijn in de oorlog naar verhouding de meeste Joden weggehaald: keurig geholpen vaak door burens en regering. Jongens, hoe kan dat? Ook het feit dat nergens ter wereld tot slaaf gemaakte mensen op zo'n brute wijze werden gestraft en gezweept en gemarteld als in Suriname door de Nederlanders, maakt dat je de plicht hebt tot nadenken over je inborst als land. Over de hele wereld gaan de privileges naar de witte mens. Zelfs op Curaçao kan een Nederlander eerder geld van de bank lenen dan een zwarte Antiliaan. Al die problemen komen voort uit het meer- en minderwaardigheidsdenken dat is ingezet tijdens de trans-Atlantische genocide. Dat veroorzaakte racisme en ook geïnternaliseerd racisme bij mensen met voorouders die slaven waren: mental slavery. Zo bepaalt het verleden nog altijd het heden. Iedereen heeft de plicht om daar kennis van te nemen.”

Erfzonde

Bram Beute is predikant in de Bazuinkerker in Kampen

“Ik ben het niet met de stelling eens. Er zijn allerlei dingen waarvan je niet kunt aanwijzen wie er precies schuldig aan is, zoals met klimaatverandering. Volgens veel wetenschappers wordt die veroorzaakt door

menselijk handelen. Dat is dan een collectieve schuld. Ook met de slavenhandel is de schuld heel breed: je had iemand die suiker in z'n thee wilde, en die suiker kwam van een suikerplantage. Je had een timmerman die een schip bouwde voor het vervoer van slaven; je had een plantagehouder. Zo was er een economisch systeem dat afhankelijk was van slavenhandel. Een collectieve schuld stopt niet zomaar. Je blijft aan het verleden verbonden. Hoe verder dat weggaat, hoe minder tastbaar dat wordt. Maar een land als Suriname heeft nog van alles met slavernij te maken, net als de Surinamers en Antillianen in Nederland, en de economische voordelen die Europa kreeg door de slavernij en het kolonialisme. Ergens werkt wat toen gedaan is nog steeds door. Ik vind het lastig te zeggen waar de grens loopt. Is het na vijftig jaar over, of als alle generaties uit die tijd verdwenen zijn? Maar wat mij betreft zit schuld verweven met wie wij zijn: met ons denken, onze geschiedenis, ons economisch systeem. Dat is voor mij niets anders dan wat de Bijbel erfzonde noemt: dat het ons niet lukt om zonder zonde, zonder kwaad te leven. Dat is iets wat groter is dan ikzelf. Wij vertalen schuld als iets persoonlijks, maar dat betekent collectieve schuld niet. Nee, je bent schuldig of je het wilt of niet.”

Tsja...

Piet Emmer is emeritus hoogleraar
Geschiedenis van de Europese expansie

“Ik denk dat we het begrip kennen uit de Tweede Wereldoorlog. Dat het Duitse volk collectieve schuld heeft aan die oorlog en de begane misdaden. Maar met slavernij heb ik er nooit van gehoord dat

Afrikanen, Aziaten of Europeanen collectief schuldig zijn omdat ze in het verleden slaven hielden. Slavernij was volstrekt normaal. Je kunt het vergelijken met kinderarbeid. Dat zien we vandaag ook als een misdrijf, maar was heel normaal.

De organisatie van Caribische Staten probeert nu een claim op te stellen voor een aantal moederlanden, Engeland met name, maar ook Frankrijk en Nederland. Als je de claim ziet, denk je: tja. Er zijn bijvoorbeeld weinig musea in het Caribisch gebied. Ja, die zijn er ook weinig in Afghanistan. Of: het Caribisch gebied staat niet aan het front van de technische ontwikkelingen. Ook dat kun je voor meer gebieden bedenken. Essentiëler misschien: mensen in het Caribisch gebied hebben moeite met vaste relaties. Dat hoort bij de mythe dat slaven voortdurend verkocht werden, waardoor ze niet voor hun gezin konden zorgen. Dat is nagekeken en daar bleek niets van te kloppen. Heel algemeen is er een soort minderwaardigheidsgevoel van zwarte mensen. Maar dat geldt niet alleen voor mensen met voorouders die slaaf waren, maar ook voor zwarte mensen die voorouders als slaveneigenaar hadden. Want er waren in het Caribisch gebied ook zwarte slaveneigenaren.”

Gevormd

Urwin Vyent is directeur van het
kenniscentrum slavernijverleden NiNsee

“Collectieve schuld aan de slavernij kan moeilijk bij de huidige generaties Nederlanders worden gelegd. Zij hebben er immers geen oorzakelijke rol in gespeeld. Maar er rest wel nog een boedelschuld.

Collectieve schuld niet aan maar dóór de slavernij. Wie de nalatenschap aanvaardt, erft ook de schulden.

In de slavenhandel en slavernij heeft Nederland een enorm vermogen vergaard. Door die nalatenschap te aanvaarden hebben Nederlanders een schuld op zich geladen van nooit uitbetaald loon en schadevergoeding voor veroorzaakt leed en de doorwerking daarvan. De Nederlandse rijkdom correspondeert met wat de nazaten van de tot slaaf gemaakte mensen tekortkomen. Erkend moet worden dat het verschil in maatschappelijke positie uiteindelijk aan de slavernij toegerekend moet worden. De capaciteiten van nazaten zijn immers gelijk aan die van andere Nederlanders. Het is tijd om de baten uit de erfenis te gebruiken om de lasten af te betalen, totdat de nazaten een volledig gelijkwaardige positie in de samenleving innemen.

Huidige generaties witte Nederlanders zijn weliswaar niet collectief schuldig aan het creëren van het koloniale denken, maar ze erkennen niet makkelijk hoezeer zij erdoor gevormd zijn. Nederlanders hebben de gewoonte te leren van het verleden, dus deze hobbel zal genomen worden en de nazaten zullen daar graag bij helpen.” ❖